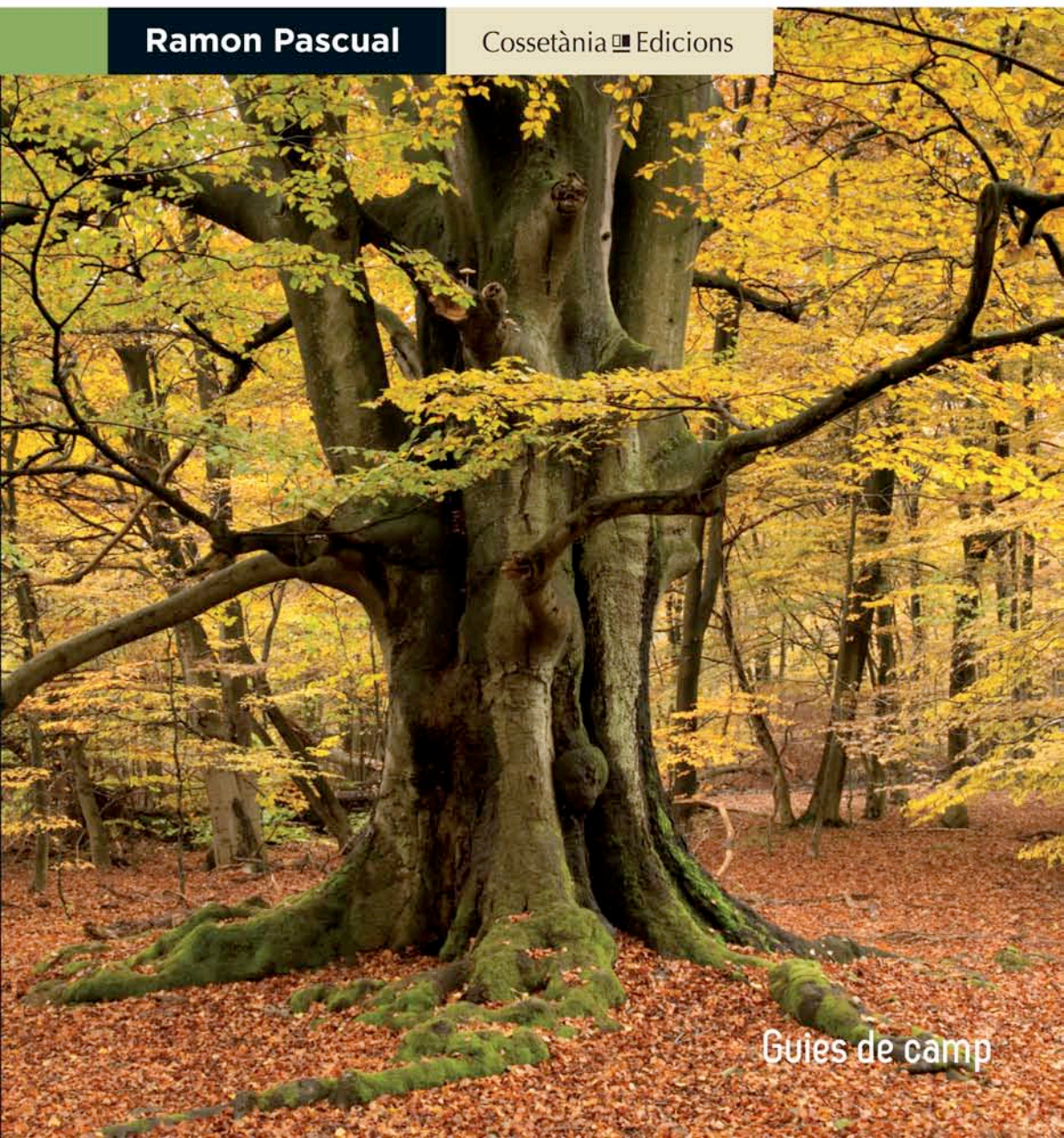

Guia dels **arbres** dels Països Catalans

Ramon Pascual

Cossetània Edicions

Guies de camp

Gràcies per l'ajut rebut de:
Núria Duran
Mònica Pascual
Joan Vagué
en aquesta nova edició.

Primera edició: octubre 2015

@ dels textos: Ramon Pascual
@ de l'edició: Cossetània Edicions

Edita:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ Violeta, 6 - 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91 - Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Nèlia Creixell

Dibuixos de les espècies descrites: Eugeni Sierra i Ràfols
Dibuixos: Pau Pascual i Mònica Pascual
Etimologies dels noms científics: Joan Vagué, catedràtic de grec

Impressió: Cachimán Gràfic
ISBN: 978-84-9034-358-6
DL T 1115-2015

SUMARI

7 Pròleg

CAPÍTOL I

11 **Generalitats**

12 **Introducció**

13 **La història de la vida vegetal**

15 **Què és un arbre?**

17 **Com és un arbre?**

18 **L'arrel, la tija i les fulles**

18 L'arrel

20 La tija

22 Les fulles

26 **Reproducció: la flor, el fruit i la llavor**

26 La flor

28 El fruit

30 La llavor

31 **Els arbres en comunitat: els boscos**

31 **El paisatge**

32 **Els boscos de terra baixa**

32 Les màquies

33 Els alzinars

35 **Els boscos de la muntanya mitjana**

37 Les rouredes

39 La fageda

40 **Els boscos d'alta muntanya**

40 L'avetosa

40 La pineda de pi negre

42 **Altres boscos**

42 Els boscos de ribera

42 Els boscos secundaris

43 **Arbre dominant i arbres acompanyants
dels principals boscos**

	CAPÍTOL II
45	Els arbres autòctons
46	Identificació dels arbres
47	Clau per a la determinació dels arbres autòctons
51	Clau per a la determinació dels roures
52	Clau per a la determinació dels pins
53	Descripció de les espècies
	CAPÍTOL III
177	Els arbres cultivats
178	Arbres dels carrers
205	Arbres fruiters
	CAPÍTOL IV
223	Annexos
224	Vocabulari
226	Bibliografia recomanada
227	Arbres monumentals
234	Índex de famílies
234	Índex de noms científics
235	Índex de noms vulgars
236	Noms en català, castellà, francès i anglès

Introducció

Ja se sap prou bé la **importància de les plantes**, que, al cap i a la fi, són les que possibiliten tota forma de vida sobre la terra. Gràcies a la seva capacitat fotosintetitzadora i a l'energia aportada pel Sol en forma de llum, poden elaborar matèria orgànica a partir del diòxid de carboni de l'aire i de l'aigua del sòl. Així, creixen i proporcionen l'aliment a tots els altres éssers vius que ho precisen i que no tenen la capacitat d'aprofitar l'energia de la llum solar per obtenir-lo.

A més a més, els arbres, les plantes de més grandària, han proveït l'ésser humà de la **primera matèria** necessària per fabricar les seves eines i construir els seus habitatges i, fins fa relativament poc, la fusta ha estat la principal font de calor i d'energia. Avui dia que **la fusta** ja ha deixat de ser una font energètica de primer ordre, i en les construccions ha estat substituïda majoritàriament per bigues de ferro i marcs d'alumini, continua essent per als humans un recurs de primer ordre. Cal pensar, si més no, en la fabricació de mobles, d'utensilis, d'embalatges i del paper, en què milions de tones de fusta es converteixen cada any en centenars de milions de folis, diaris, llibres i revistes.

I fins i tot la fusta es converteix en art quan se'n fan peces valuoses com ara les talles i els torners més experimentats treballen la fusta i n'obtenen objectes d'una gran bellesa.

Els arbres són, en general, els elements més destacats del paisatge.

Si es fa un breu resum dels **nombrosos avantatges** que s'obtenen dels arbres, es pot començar per dir que, com la resta de les plantes, alliberen a l'atmosfera grans quantitats d'oxigen, que es forma i no s'utilitza en el procés de la fotosíntesi. Aquest gas sobrer, alliberat contínuament, manté pràcticament constant la seva concentració en l'aire, que aniria minvant a mesura de ser consumit en els processos de respiració de tots els éssers vius.

Tampoc no se'n pot menystenir la importància estètica com a integrants del paisatge, ni l'eficaç ajuda que aporten en la fixació de terrenys mòbils o la capacitat que tenen de retenir l'aigua de la pluja, evitant l'erosió del sòl i la ràpida formació de perillous corrents d'aigua.

A les ciutats, els **arbres plantats als parcs, a les places i als carrers** fan més suportable la xafogor, ja que, a més a més de l'ombra que donen, absorbeixen calor ambiental en els processos de transpiració, augmenten la humitat de l'aire i frenen a la nit la radiació tèrmica cap a l'atmosfera. És per això que se sent la sensació de frescor travessant un parc o passejant per un carrer amb til·lers plantats a banda i banda. Contribueixen també a mantenir l'ambient net, ja que, sobretot els de fulla plana, retenen gran quantitat de pols i de brutícia de l'aire circumdant, que retornen a terra en ser rentats per la pluja. També absorbeixen una part del soroll dels vehicles tan molest en els carrers més transitats.

Els arbres també són font de **matèries primeres d'ús industrial**, com ara les resines, les gomes, les essències, els tanins i d'altres. El conreu d'**arbres fruiters** proporciona, cada any, milers de tones de fruita.

Per tots els beneficis que reporten els arbres, tots els països desenvolupats del món canalitzen els seus esforços per protegir i incrementar la pròpia riquesa forestal i per eixamplar els espais verds dels seus nuclis urbans. Si es vol fomentar aquesta iniciativa i contribuir activament al millorament del patrimoni natural, el primer que cal és saber com són i quins són els arbres del país, descobrir-ne el comportament i les necessitats que tenen, i així, coneixent-los millor, aprendre també a estimar-los més intensament.

Peça de fusta al torn

La història de la vida vegetal

Si es recula 400 milions d'anys enrere, algunes plantetes insignificants que vivien dins l'aigua dels grans oceans amagades i protegides de les radiacions

Els arbres més majestuosos, com ara el faig, són un clar exemple de la progressiva adaptació de les plantes al medi terrestre.

ultraviolades del Sol que fan impossible la vida, van iniciar una aventura: **la colonització del medi terrestre**. No havia sigut possible abans perquè encara no s'havia format la capa d'ozó, un gas que a 50 km d'altitud atura les radiacions ultraviolades nocives.

Quan la **capa d'ozó** va ser suficientment gruixuda, el medi terrestre es va fer accessible a la vida vegetal i a qualsevol altra forma de vida. Durant els milions d'anys següents l'evolució va propiciar a les plantes l'aparició de diversos òrgans que els va permetre adaptar-se cada cop millor al medi terrestre. Primer van adquirir arrels poderoses i tiges llenyoses. L'**arrel** permet a les plantes fixar-se fermament en el terreny i evitar que una ventada se les emporti, i la possibilitat de poder absorbir aigua i nutrients presents en el sòl. De fet, quan les plantes vivien sota l'aigua no havien de resoldre cap d'aquests dos problemes. La **tija** assumeix distintes funcions: produeix branques i fulles, flors i fruits, manté dreta la planta i exposa les fulles a la llum, permet, a través d'una xarxa de conductes interns, el transport d'aigua i nutrients des del sòl cap a les fulles i dels productes elaborats en la fotosíntesi des de les fulles cap a totes les cèl·lules de la planta que, d'aquesta manera, viu i creix.

Les primeres plantes amb arrels i tiges d'aquesta mena van ser **les falgues-res**, algunes de les quals van adquirir la grandària i la fesomia d'un arbre. Amb el perfeccionament de l'aparell reproductor amb l'aparició de les flors i les llavors, ara fa uns 100 milions d'anys, es va donar una gran embranzida a la vida vegetal que va colonitzar el medi terrestre en milers de variades formes, algunes de les quals van aconseguir fer-se les més grans i de més llarga vida: els **arbres**.

Teix

Taxus baccata

Del llatí: *taxus* = teix i *baccata* = que porta baies (de fet no ho són, ni tan sols són fruits sinó simplement llavors envoltades d'un aril).

FLORACIÓ: març – abril

No fa fruits. A la tardor apareixen les llavors envoltades d'un aril vermell.

És un arbre escàs que viu als boscos ombrívols de la muntanya mitjana entre els 500 i els 1.800 m d'altitud als Pirineus i a la meitat nord del país. Al País Valencià és poc freqüent i només es troba en algunes comarques interiors, i a les illes Balears només n'hi ha uns quants a Mallorca.

Arbre perennifoli de fins a 15 m d'alçada, però generalment més baix, de creixement lent, de fusta rogenca, amb la capçada piramidal formada per branques horitzontals i branquillons pènduls i l'escorça brunenca que es clivella i cau a crostes.

Fulles simples, d'1 a 3 cm, d'un color verd trist més fosc per l'anvers que pel revers, linears, planes, enteres, esparses, decurrents sobre la tija per un pecíol que s'eixampla i s'hi enganxa.

Branca amb inflorescències masculines.

Llavors envoltades dels arils vermells.

Escorça.

Flors masculines i femenines en arbres diferents (dioic), les masculines grogues reunides en glomèruls a l'axil·la de les fulles i les femenines verdes i solitàries que produeixen una sola llavor de color verd que treu la punta dins un embolcall vermell, l'aril.

Tronc i capçada.

L'aril protegeix la llavor i amb el seu color cridaner actua de reclam dels ocells que s'encarreguen d'endur-se-les i dispersar-les.

Qualsevol part de l'arbre és molt metzinosa, llevat de l'aril, que fins i tot és comestible.

A tot arreu és més aviat un arbre escàs que potser s'explica per la gran quantitat d'arbres talats a l'Edat Mitjana per a la construcció d'arcs per llençar sagetes ja que la seva fusta elàstica es molt apropiada per fer-ne i, al ser un arbre de creixement molt lent, fa difícil la repoblació.

Se'n troben sovint exemplars molt bonics cultivats en alguns parcs.